

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen betenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, felévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közölletnek.
E g y e s z z á m á r a 30 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Garzó Gyula emlékére

† 1908. augusztus 14.

Világító fáklya voltál te közöttünk, az Ur igéjének szövétnekét tartván mindig a kezvedbe, aki Téged látott, aki Téged hallott nem járt az sötétbe s nemesedni érzé a szívet a lelkét a Te közeledbe. A könyvek-könyvének a szent *Bibliának* kincses mély vizéből a drága gyöngyöket fel-fel szedegetted s meggyőző beszéddel és nemes példával, az emberek önző, sivár, szegény szívet fel-fel szántogattad s alkalmas időben ama gyöngyszemeket, az Isten igéjét, bele vetetted. *Hű sáfára* voltál mindig Te az Urnak, *tejnek italával* tápláltad a népet, megelégitetted az éhezők lelkét s a szomorkodókat megvigasztalgattad az Ur beszédivel. S ha kellett az igét, mint *kétélü fegyvert*, apostoli lelked teljes erejével hordoztad mindenütt, hol a hitetlenség s a vallástalanság daccal állott ellent az Ur törvényének.

S kik az Urat félték s szent nevét tisztelték Téged is szerettek és nagy bizalommal ragaszkodtak hozzád . . . hisz' mint egy apostolt úgy követtek Téged, aki mindig csak az igaz Istent félted s az ő szent törvényét hirdetted a népnek . . .

Büszkeségünk valál s nagy reménykedéssel tekintettünk Reád ha Isten-országát, a Krisztus egyházát, veszély fenyegette . . . Te voltál az első a harcolók között . . . és mi akik a Te tanítványid valánk, melléd sorakozánk s szívünket, lelkünket megerősítgetvén a szent *Bibliának* igazságaival . . . nemes bátorsággal vettük fel a dicső, azt a *nemes harcot* a bűnös világgal.

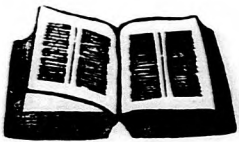
Igen! világító szövétnekünk valál s bár, ha szived tüze végső lobbot vetett s megtért a Te lelked az ég Istenéhez, nem hagytál Te minket szent örökség nélkül . . . lelkednek kincseit hagytad itt örökül.

És mi e kincseket, e drága gyöngyöket, *miket ingyen vettünk*, nem tartjuk elzárva, szívünk közepébe, de szívesen adunk másnak is belőle, hogy a *Bibliának* szent igazságait, az Isten törvényét s az ő Szent fiának a Jézus Krisztusnak szent tanításait, mindenki ismerje, mindenki becsülje . . .

Igy kamatoztatjuk a mások szívében a Te örökséged . . . így lessz megbecsülve a Te nemes munkád . . . s így lesz megtisztelve a Te jó emléked.

Köröstarcsa, 1908. aug. 18.

SZABÓ JÁNOS.

A mostani püspökválasztás körüli eljárásból önként folyó tanulságok és káros következményeik.

„Nisi utile est quod facimus : stulta est gloria.“

Alig hogy végbe ment a püspöki hivatalra most első ízben begyűlt szavazatok felbontása, máris kitűnik, hogy mily káros volt az e körül tanusított eljárásuk azoknak, kik ez ügyben nem a közegyetértést, hanem a pártoskodást keresték és szolgálták, midőn saját jelöltjük mellett (a különben igen tisztelt főjegyző ur mellett) háromszor, négyszer küldöttek kapacitáló röpiveket a lelkészekhez, gondnokokhoz és presbyteriumokhoz külön-külön.

Hogy mi célja és mi haszna volt ennek? én nem tudom, felteszem azonban, hogy ebben az eljárásban semmi veszélyt nem látva, sőt rosszat még nem is sejtve, bona fide bocsátották szét kapacitáló — hogy ne mondjam „korteskedő“ iverket.

Pedig hát nem így van a dolog! A tapasztalás és a megtörtént tények ugyanis már most mutatják, hogy mily veszélyt rejt magában az ilyen eljárás. Hiszen nem egy helyen megtörtént, hogy a lelkész, a presbyterium elnöke külön véleményen levén a presbyterektől, ezek őt leszavazták sez ellen még passziva resistenciája sem lehetett, mert a többség határozatát a törvény értelmében köteles volt aláírni.

És ha ez már most, az első alkalommal is megtörtént még olyan helyen is, hol az egyháztanács máskor rendszeren a lelkészelnök javaslatát szokta kikérni és elfogadni, mi lesz majd akkor, ha a választási eljárásnak ilyen módja a gyakorlat által szentesítve, állandóan divatba jön?*

Hát csak az lesz, mert más nem is lehet, hogy a lelkészek, nehogy egyházuk előljáróival konfliktusba jöjjenek, minden ily szavazásnál, mint jognélküli faktorok, félrevonulnak s az írásbeli korteskedéssel netalán félrevezetett népet ők nem vezethetvén, ez által pedig magukat vezetetni nem engedvén, nem is szavaznak, hanem a presbyterek által hozott határozatot

* Miliesz? Baj lesz belőle. De hát ahhoz mit mondjunk, hogy más községbeli, nem parochus lelkész, még hozzá esperes a parochus lelkész háta mögött és részvéte nélkül a presbiterekkel gyűlésezett s azokat így kapacitálta az ellen pártra? Pedig hát ez is megtörtént és állítólag nem is közpappal történt. Szerk.

egyszerűen csak hitelesítik névaláírásuk s hivatali pecsétjükkel.

De vajon ez eljárás emelni fogja-e úgy a lelkészi karnak, mint az elválasztott püspöknek tekintélyét, kivel szemben az ily jövőre mindig szaporodó, mert a ferde eljárás által önérzetükben sértett lelkészek nem érzik magukat oly szeretetteljes kontaktusban, mintha az nekik is választottjuk volna?

Vagy az egyházkormányzatnak lenne abban haszna, ha a püspököt csak a nép — esetleg saját lelkésze ellenére — választaná? Vagy talán a hitélet, az egyháziasság és vallásosság növekednék a gyülekezetben az ily eljárással? Ezen kérdésekre én a feleletet magokra az illetőre bízom, magam csak annyit mondván, hogy ha a pásztor megveretik, elszéled a nyáj!

Hátha még azt is meggondoljuk, hogy a püspökválasztásnál a különböző pártok kapacitáló röpiveit olvasván a presbyterek, ők is külön pártokra szakadnak, egyik ezt, a másik amazt a jelöltet támogatván szavazatával: mi lesz akkor? Vajon helyes lesz-e a népnek ilyen vezetése ezen pártoskodásra sőt ellenségeskedésre különben is nagyon hajlandó világban? Vagy talán épen a pártpolitikát akarnók most már az egyházi autonóm hatóságok felsőbb fokairól annak legalsóbb fokára a presbyteriumokba is átültetni?

Nohát az ily választási eljárás, ha nem is szándékosan, de akaratlanul ezeket is megcsináltatja, nem ugyan az egyháznak és Istennek, hanem saját magának dicsőségére, amely hogy milyen dicsőség, azt nem én, hanem a fent idézett latin mottó mondja meg.

Egy szó annyi, mint száz! Ne szítsuk mi az egyházi téren az egyenetlenséget, békeséget az emberek között, holott nekünk ellenkezőleg épen az egyetértést és békeséget kellene e veszedelmes időkben legalább az egyházi téren ápolni és terjeszteni, mert önmagunk között is meghasonlva, még kevésbé várhatunk jobb jövőt!**

** Csak az a kérdés, hogy a történt meghasonlások helyre hozhatók-e s megvan-e a lehetősége annak, hogy mi lelkészek és presbyteriumok egy akaratban egyesülhessünk? Szerény véleményem szerint ez most megvan. Az első választásnál abszolút többsége egy jelöltnek sem volt, bizonyos tekintetben a többség mégis megnyilvánult.

Eröss Lajos megkapta az egyházak többségét és ő hozzá csatlakozott mind dr. Baltazár Dezső, kinek szép köszönő sorait vettük, mind György Endre, ki azon a híres első értekezleten Dávidházy Jánost felléptette. A három legnagyobb párt tehát alapjában egyetértésre jutott.

Hogy miért történt ez, szinte megfoghatatlan épen úgy, mint az, hogy miért történik most ennek az ellenkezője?

Hát ahoz mit szóljunk, midőn egy szavazatbontó bizottság, melynek a szavazatok csak formai hibák miatt van joga sőt kötelessége visszautasítani, érdemileg is belemegy a szavazatok bírálásába a helyett, hogy az ilyeneket kiküldőjének jelentené fel jegyzőkönyvileg eldöntés végett, ne pedig — mint bíróság — maga szavazzon a felett, hogy helyes volt-e egy több szavazattal bíró egyháznak szavazata és döntson a nélkül, hogy e szavazatok megsemmisítése által az eredményt megmásíthatta volna a maga javára.

De hát a magyar virtus és dicsőség épen abban áll, hogy a maga kárával, romlásával is törekedjék mindenáron megmutatni, hogy „*neki van igaza!*“ még ha nincs is.

S. J.

Eröss Lajos mint püspökjelölt.

A püspökválasztási mozgalmak által támasztott chaotikus zürzavar közepett tisztán, szeplőtlenül áll ő, mint „*integer vitae scelerisque purus.*“ A sok salakból, a gyanúsítások özönéből, amelyet minden választási küzdelem fölszínre szokott dobni, az ő jelleméhez, páratlan egyszerű egyéniségéhez semmi sem tudott tapadni; miként dr. Baltazár Dező, úgy ő sem a személyi érdeket, hanem a körülményekkel megalkudni nem tudó elveit állította előtérbe a püspökségre való jelölés elfogadásával. Hiszen volt idő, amidőn megmutatta, hogy még egyéniségét is megtagadja, munka-programjának ervényesítését más időkre hagyja; volt mondom idő és ez akkor volt, amidőn a főjegyzőségtől barátai kérése ellenére visszalépett. Mi, akik falusi magányunkból szemléltük az ő küzdelmét egy ósdi és sokónk előtt ellenszenves rendszer ellen, sajnáltuk akkor ezt a férfit, mert meg voltunk róla győ-

Azután szeretett főgondnokunkról és kerületünk belső békéjéről is szó van. Az Isten őrizzen meg minket, hogy a püspökválasztás után meg főgondnok választás jöjjön mi reánk. Pedig nyílt dolog, hogy Diesöfivel, ki elnökséget, gondnokot megsértett, arra kell elkészülni.

Minden okból meg kell hát hogy egyezzünk abban, a kinek a győzelemre legtöbb kilátása van s kinek nemes egyénisége a békeséget jelenti és ez *Eröss Lajos*. Kár, hogy ez már az első szavazáskor nem történt. Szerk.

zödvé, hogy ha vissza nem lép a főjegyzőséget okvetlen elnyeri, a minthogy visszalépése dacára alig 29 szavazattal maradt ki a döntő választásból.

Ellenfelei akkor azt is hitték, hogy ezt az európai készültségű, puritán jellemű embert véglegesen le tudják szorítani a közélet porondjáról, el tudják némitani azt a dörgő hangot, a melylyel gyakran, ha kellett nyomatékosan is, kimerte mondani a sokaknak kellemetlen igazságot. És most e kiváló férfiú ismét ott áll a küzdőterén, mint püspökjelölt előtérben; Eröss — redivivus . . .

. . . Mint vidéki, falusi pap mérlegelem a dolgokat, bárha egy nagyobb gyülekezetnek is vagyok a lelkésze; mérlegelem pedig nem azzal a fájdalmas érzéssel, amelyet sok falusi lelkész szívében keltett egyik nagyvárosi lelkésznek azon mondása: „a falusi papok nem tudnak semmit.“ — hanem azzal az elfogulatlansággal, a mely legbiztosabb utmutató az ellentétek harcában. És a viszonyok mérlegelésének eredménye nem lehet más, mint az, hogy a mai körülmények között egy oly egyén jelölése, aki egy kis falusi egyház homályából küzdött fel magát a különböző lépcsőfokokon át az elismerés dicsőséges magaslatára, a sorsnak különös kedvezése, keresztyénileg szólva az Isteni gondviselés utmutatása. Ezt az utmutatást követjük mi, akik Eröss Lajos, mint püspökjelölt köré sereglünk. Minket sem egyéni érdek, sem a hitvány politika, sem a hatalom fenyegetése nem képes irányítani abban a küzdelemben, amelynek célja jelöltünk személyében a haladás elvének diadalra juttatása.

Teljesen ismerem őt, a mi puritán jelöltünket. Én is elmondhatom Baltazár barátommal együtt, hogy abban az irói gárdában szerepeltem évek óta, amelynek vezére ő volt, aki nem tartozik azok közé, a ki mások véleményét nem tűr. Ellenkezőleg. Soha se neheztelt, ha az ő irói körének a tagjai nem osztották mindenben véleményüket ő vele a vezérrel. Jó magam is elvi kérdésekben pl. egyházfegyelem, orthodoxia és modern theologia, nem voltam vele egy nézeten. Hiszen miként a rajzban, ugyanazon elvekben is különböző árnyalatok vannak. De ő ennek dacára mindig ugyanazon ember maradt: szerető kollégája minden lelkésznek, legyen az városi, vagy falusi lelkész. Hány falusi lelkészt ismerek, aki a szó szoros értelmében rajongó hive lett Erössnek, ha csak egyszer is találkozott vele, mert nála nem találta meg a pöffeszkedő gögösséget, a szellemi fölénynek azt a fitogtatását, a melyet fájdalom

sokszor kell tapasztalnunk olyanoknál, akiknek a gondviselés vagy tehetsége, vagy különös szerencsét adott előkelő posíció elnyerésére. Ő mindig egyszerű maradt. Mikor már előkelő állásokba jutott, akkor sem felejtette el, hogy ő egykor falusi pap volt. Ismeri azoknak a lelkészeknek küzdelmeit és bajait, akik ismeretlenül sokszor a nyomor kenyerén tengődve, mint hősök harcolnak az egyházi élet tövises mezején. És épen ez a momentum az, amelyre építhetjük reményeinket az ő megválasztása esetében. Mikor Erösst a dogmatikai tanszékre megválasztották, helyesen jegyezte meg a kolozsvári egyházi lap: Nagyon helyes! ilyen ember való a dogmatikai tanszékre, aki már különböző egyházakban működve ismeri az egyházi gyakorlati életet! Én csak ismétlem ezt a mondást ez alkalommal: Az való püspöknek, akinek a tapasztalásból szerzett gyakorlati érzéke biztos utmutatója lesz ennek a nagy egyházkerületnek a kormányzásában.

. . . A kocka el van vetve. A második választásnál a hullámok még magasabba fognak csapkodni, mint az elsőnél. Az egész egyházkerületet egész alapjában mozgó eszmék összeközege heves harcot idéz elő. A haladás győze avagy a maradiság? a humanismus avagy az erőszak? a sziklaszilárdság avagy a megalkuvás? — mindez néhány hét alatt eldől. Harcoljunk! De sebet ne ejtsünk egymáson. Szomorú látvány volna, ha a választási viharok elmulása után egyházkerületünk hajója roncokban heverne s nagyjaink fejről az elismerés koszoruit önkezeinkkel tépnénk le s szóránk a porba a választási küzdelemben. Ezt nem szabad tennünk.

Hiszem, hogy Eröss Lajos, ha őt az isteni gondviselés a püspöki székbe juttatja, a küzdelem okozta sebeket az ő bölcs kormányzásával rövid idő alatt begyógyítja. Akkor aztán ez az egész választási küzdelem úgy fog feltűnni, mint egy kellemetlen epizód az egyházkerület életében, amelynek kimenetele azonban azt a fontos kérdést van hivatva eldönteni: haladunk-e avagy maradunk?

Bihardiószeg, 1908. aug. 24.

Veress István.

Menjünk-e a kormány elé?

Egyesületünk elnökének lapunk 30. sz.-ban közölt elhívása e kérdést kívánja nyílt és tartózkodás nélkül való megvitatás tárgyává tenni.

Időnként felmerülő fontos kérdés, méltó is, kell is hozzá szólnunk.

Ez a kérdés nem új. Ha emlékem nem csal, a f. borsodi egyh. értekezlet vetette fel s hamarosan 36 egyházmegye járult hozzá pártolólágg. Azonban az eszme elaludt, nem lett belőle semmi.

Azután egy lap szerkesztője vette kezébe, nyilván agitacionális célzattal s hosszas pro et contra vitatás után kongresszus is gyűlt össze, 1906. november végén. E kongresszus azonban elejtette az eszmét s megalakította a református lelkészek országos egyesületét.

A tavalyi kongresszuson is felvetették ezt az eszmét, de a *többség* nem fogadta el.

Egy lévén azok közül, akik az eszmét, hogy a lelkészek, mint ilyenek, a magyar kormánytól fizetésük rendezését kérik és sürgessék, eleitől fogva, elvi szempontokból elleneztem: jogositottnak, sőt kötelezettnek tartom magamat érveimet — melyekkel e mozgalommal szemben ellentétes állásfoglalásomat támogattam — röviden itt is felsorolni.

Azt el kell ismernem, hogy a kormány állásfoglalására egy ily testület fellépése — mint Elnökünk kifejtette — hatástalanul nem maradhatna; azt sem lehet tagadnom, hogy fizetéseink rendezése, mit zsinatunk törvénykönyvébe is igtatott — égető s már-már halaszthatatlan érdekünk mindnyájunknak. Ha mégsem csatlakozhatom a mozgalomhoz — mint eddig is mindig elleneztem — ezt csekély voltom érzetében is indokolni tartozom, amennyiben eddig igen sokan csatlakoztak, sőt a többség sem.

Az első ellenvetésem, mit Elnökünk is érint, az, hogy a *kormány nem fóruma a ref. lelkészek fizetésrendezésének.*

Kije és mije a kormány a magyar ref. lelkészségnek? Allami hivatalnokok, alkalmazottak vagyunk-e? Nem. Még fennhatósága alá sem tartozunk, mi több kérek 300 esztendeig üldözésének tárgyai, mely ellen az országgyűlések kitaró védelme sem bizonyult hathatós-nak. Nem találok jogalapot arra, hogy a ref. lelkészek mint ilyenek, fizetést kérjenek s fogadjanak el attól a kormánytól, amelynek ügyeinkbe beavatkozását mindenkor vallásunk szabad gyakorlása ellen irányult sérelem gyanánt tekintettük, mint százados *autonomiánk* ellen intézett támadást.

Igen, az *autonomiánk* a mi becses örökségünk, százados bástyánk, melyet őriznünk, védenünk s nem lerombolnunk, hanem szüntelenül tataroznunk kell. Miben álljon ez az autonomia, azt magyarázgatni a lelkészek e lapjában sértés számba menne. Mi, eddig a magunk által választott törvényhozó és kormányzó testületek hatósága alatt állottunk s a legfőbb felügyeleti jogon kívül egyházi életünkben semmi világi hatóságnak, még a királynak sem engedtünk semmi befolyást vagy beleszólást.

Drágán, mert sok vérrel, szenvedéssel szerzett jogunk volt az, de az idők tanúsága szerint ezt az árt meg is érte. Ezt a becses kincset nem dobhatjuk el könnyedén, nem különösen ma, amikor ránk nézve nagyon ellenséges szelek fujdogálnak. Ki kételkedik pedig felőle, hogy amely percben a lelkészi kar, mint ilyen, a kormányhoz egyenesen és közvetlenül fordul fizetése rendezéséért, már akkor erősen meggyöngyítette az autonómia százados bástyáját, erős rést ütött azon, melyet — úgy lehet — többé betömni nem lehet.

Az autonómia az, amit én félték, melyet az any-nyiszor hangoztatott 1848. XX. t.-c. is tiszteletben tartott, midőn megkivánta, hogy végrehajtása előtt a kormány az egyes egyházak véleményét kikérje. És az, hogy a kormány az 1898. XIV., az 1907. XXVII. t.-cikket s több ilyet az egyház véleményének kikérése nélkül alkotta meg, nemcsak az idézett törvénynek, hanem az autonómiának is megsértése. Hiába tagadjuk, beleszólást nyert ügyeinkbe, közvetlenül fizeti tanítóinkat s minden segéllyel növeli fegyelmi hatalmát.

Az 1848. XX. t.-c.-hez legközelebb jár az egyházak kezére kiutalt 3 millió segély, de ha azt nézzük, hogy ennek ellenértéke a kath. u. n. autonómia, s e címen kiutalt több millió a már meglévő aránytalan millióhoz, be kell ismernünk, hogy ez nem végrehajtása, hanem megkerülése a törvény végrehajtásának. E törvén 3. §-át csak a 2-kal kapcsolatban lehet végrehajtani; akkor is úgy, hogy autonómiánk sérelmet ne szenvedjen. Ez pedig másként el sem érhető, mint a tökéletes egyenlőség és viszonyosság útján, azaz, az államségélye egyforma és mindenfelekezetet feltétlenül kötelező feltételektől legyen függővé téve.

Az autonómia értelmében az állam köteles segélyt nem mi, lelkészek, hanem *református egyházunk*, mint ilyen követelheti. Annak tétetett a XX. t.-c.-ben az ígérlet szükségleteinek fedezéséről, nem a lelkészeknek. Az zörgethet, követelhet s mi csak könyöröghetnénk s amit nyernénk nem kijáró s kiadott rész, hanem koldusalamizsna lenne. Szóval, a t.-c. sürgetésének nem mi vagyunk a jogosított alanyai. Külön nem, ha egyetlen egy sem maradna is el közülünk. Ref. lelkész-testület lennénk, de nem ref. egyház.

Nem azt teszi ez, hogy mi lelkészek tovább is nyomorogjunk. Mi illetékes helyen, törvényünk alapján, saját hatóságainknál, sürgessük és követeljük fizetésünk törvényben előirt rendezését. Értessük meg saját hatóságainkkal, hogy a törvénybe iktatott összegből meg nem élhetünk, annak beiktatása, végrehajtása nélkül fallácia, mely törvényhozásunk célja nem lehetett; hogy neki joga és kötelessége a kormsnyi törvényben parancsoló kötelessége teljesítésére ösztönözni; hogy e kérdést lágymeleg kezeléssel dülőre vinni nem lehet. Egyenként kellene minden egyházmegyéből, egyházkerületből felküldeni az egyértelmű sürgetést a konventhez, hogy ez a Prot. orsz. bizottság útján az egyhanguan sürgető követelésre támaszkodva, a kormánnyal szemben kellő eréllyel léphessen fel.

Ellenben a lelkészeknek a kormány elé járulása ezt a hatalmas erőt csak megosztaná. Akármilyen egyetértő s tekintélyes lenne ez a testület, az mégsem maga a református egyház s előttem a tanárok, tanítók s lelkészek segélyezése soha se volt egyéb „mint a nagy test részekre osztása, a divide et impera elv alapján, miért soha sem is lehetett az rokonszenves előttem.

De még ha pártolnám is — mint a hogy sohasem pártoltam — a Küldöttség eszméjét, — akkor is most időszerűtlennek tartanám. Mig a III. t.-c. alapján az adózás rendezése keretében a hivatali fizetéseknek határozott nevet nem adunk, mig azt nem tudjuk, melyik egyháznak mennyi az évi rendes szükséglete, mint a példa szomoruan mutatja, minden ez irányu tervezgetés levegőbe épített vár s nincs kiinduló fix pontja a segélyezésnek s ez aztán — mint az adócsökkentési segélyalap megteremtésénél tartani lehet tőle — fias-

kóra s esetleg beláthatlan következményü romlásba vethet bennünket.

A mi III. t.-cikkünk jó kiinduló pont, mert ha a Vagyonkönyv rovatos iveit pontosan kitöltik: egyszer már állandó értékelése lesz hivatali fizetéseinknek. S ha tisztán magunkról szólnnk is, ekkor tudjuk, mi az a minek kiegészítését várhatjuk, követelhetjük.

De ez nem teszi azt, hogy a 2400 koronás fizetés és járulékaiknak sürgős életbeléptetését már most ne sürgessük, ne követeljük. Sőt inkább. Azt szerettem volna, ha a bányadtan alakuló e. megyei egyesületeink egy és ugyanazon nyomon járó sürgetést terjesztettek volna egyházmegyéjük, egyházkerületük s konventünk elé, mely úgy, mint az egész lelkési kar, sőt az egyetemes egyház nagyerejü s hatalmas megmozdulása a konventet is erélyesebb tevékenységre ösztönözte volna s a kormányra nézve sem maradt volna hatástalan.

Ily irányu, bármily nagyszabásu mozgalomnak szíves támogatója leszek: de hogy a kormánytól kérjek közvetlenül, arra a fentebbiekre való tekintettel, nem vállalkoznám s jó lélekkel lelkésztársaimnak sem tanácsolnám.

Ime, a felhívás értelmében nyíltan elmondtam véleményemet számot vetve azzal is, mit Elnökünk oly igazán mond, hogy ez kellemetlenséggel, gyanusítással és bántalmazással is járhat. Kész vagyok reá, sőt ide s tova két éve már, hogy hordom érette a kékeket, szenvedem — egyetlen védő, támogató szó nélkül — a méltatlan bántalmazat; az István vértanuk előtt, a kikre özönnel zudulnak a kövek, ugy-e bár közönyös lehet már az, hogy egygyel több vagy kevesebb hull reá? A vége úgy is csak egy.

Nagyvát, 1908. jul. 28.

Morvay Ferencz
lelkész.

GYÁSZ-ROVAT.

Garzó Gyula emlékezete.

Az enyészet szele, mint tomboló vihar a hatalmas csert, ismét porba tiport egy kiváló férfit, kinek „ugy fénylett világossága az emberek előtt, hogy mások is látván az ő jócselekedeteit, dicsőítették a mennyei atyát,“ kinek mindenható ereje dicsőül meg a halandók erőtlenségében, kinek életnapja alkonyra szállása nem a megsemmisülés diadala, mert „a derék nem fél az idők mohától, a koporsóból kitör és eget kér! . . .

A lassu haldoklás a jobblétre átköltözést meghozza ugyan, de az, ki úgy élt mintha

azonnal meghalna s úgy halt meg mint a ki örökké él," nem lehet a halál zsákmánya „jó tetteinek jutalma követi őt“ s a halálban örökéletet talál . . .

Midőn 1908. augusztus 14-én az éjszaka csendje borult a tájakra: a puritán jellem, ritka szellem, kitünő szónok, páratlan alkotó erő, az igaz lelkipásztor, példányként tündöklő ember Garzó Gyula gyomai református lelkész, békésbányai egyházmegyei tanácsbíró, tiszántúli egyházkerületi tanácsbíró, zsinati képviselő stb. lelkét visszaadta Istenének, kitől vette volt azt.

Az évtizedekre visszamenő ismeretség, szoros barátság s későbbi rokoni összeköttetés, mely engem a megboldogulthoz fűzött, bőséges alkalmat adott nekem arra, hogy ragyogó lelki világába tekinthessek s felismerjem s érdeme szerint értékeljem azon szellemi kincsekben való gazdagságot, azon szívjóságot, kitartó akaraterőt, lankadatlan buzgóságot, nagyszámu fényes tulajdonságot, mellyel Garzó Gyula Istentől megáldott s melyek elévülhetlen érdemeinek alapját, magas röptének szilárd szárnyát alkották, biztosították . . .

Az, ki Garzó Gyulának emberileg tökéletes élet és jellemrajzát méltóképen megírni akarná, nem egy heti lap szűk keretehez kellene hogy alkalmazza közleménye terjedelmét, de egész kötetet írhatna e címen, mert anyagot erre könnyen találhatna! . . .

Ha elgondolkozom felette, hogy mint író, szónok, tudományos férfi, alkotó, kormányzó tehetség, ember, lelkész volt-e nagyobb? Mondhatom a költővel: „Nagy kérdés, amelyet ha mélyen vizsgálok még több kérdéseknek a mélyére talállok!“ . . . Egy azonban teljesen bizonyos, hogy Garzó Gyula — a szó magasztos értelmében — nagy ember volt s az ő nagyságának mérlegelésére közönséges mérték nem alkalmas . . . Épen azért mérhetlen a veszteség, a tatongó ür, melyet az ő elköltözése okozott! . . .

Midőn lelkiszemem ott révedez az ő sötét koporsóján s keresem a holtak között az élőt s felcsendülni hallom a gyászéneket: „Az embe- reket te meghagyod hallni“ . . . sokszoros fájdalom szoritja szívemet, szemembe ülnek a bánatkönyvek, ajkam halkán ezt susogja: „Uram! tarts meg minket mert elveszünk! . . . Ah, mert környez a részvét, oh még a gyűlölség is ha itt volna, ejtene egy drága gyöngyöt, egy könyvet e koporsóra!“ . . .

Láttam őt nem egyszer, midőn szive teljes volt örömmel, reménységgel s baráti szívem

örült az örvendezővel; láttam őt, midőn a bánat tenger vizén lebegett élethajója s szemeiből omlott a könnyápor s akkor sirtam a siróval mint jó barát; dicsőségének tanuja számtalanszor voltam, de rejtve nem maradt előttem az sem, mikor néha hálátlanság sebző tövise vérezte nemes szívét s jól esik az a tudat, hogy lelke egyensúlyának megtámasztásában itt-ott némi részben segítségére lehettem . . .

De nem folytatom tovább, mert lelkem felsir „mint a kagyló fájalmában“, mikor a visszaemlékezés a múltba vezet s a jelen áll előttem s csak a feltámadás reménységében találja meg bánatos szívem a vigasztalás balzsamát! . . .

Volt, nincs! . . . mondja az emberi ajk; volt, van és lenni fog! . . . mondja hívő lelkem s szívem szeretete . . .

Garzó Gyula született 1839. május 23-án Kecskeméten. Tanulását Kecskeméten kezdte, a theológiát Budapesten végezte. Tanárai közül nagy befolyást gyakorolt rá Székács, ki a homilétikát adta elő. Miután öt évig több uricsaládnál nevelősködött s tanító volt, a losonci ref. egyház hívta meg segédlelkésznek, hol az egyesült protestáns gymnasium V. és VI. osztályaiban mint szaktanár is működött 1863. ápril végéig. Ekkor Nagymarosra ment helyettes lelkésznek és négyhavi működés után Pestre Török Pal püspök mellé, hol a lelkészi teendők mellett a népiskola egyik osztályát is vezette. Pár hónapi működése után 1863. végén a gyónki gymnasiumba hivatott meg rendes tanárnak, hol 8 évig szolgált és az intézetnek igazgatója is volt. 1872-ben a gyomai egyház választotta meg lelkészének, hol élete végéig (1908. aug. 14.) megmaradt (dacára annak, hogy több ízben alkalma lett volna sokkal jövedelmezőbb lelkészi állásra elmenni). A gyomai egyházközség érdemei elismerésül 1878-ban lelkészi díszpalásttal ajándékozta meg, husz éves lelkészsége emlékéül arcképét adta ki s helyezte el tanácstermében.

Számos egyházi tagnak, folyóiratnak állandóan munkatársa volt; a „Békésmegyei Közönlönynek“ munkatársa, szerkesztője; több egyletnek, testületnek tagja s választmányi tagja; minden téren híven munkálkodott, irodalmi működésével messze földön híressé lett; főleg a „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ általánosan ismertté s tiszteltté tették nevét s nevelték elévülhetlen érdemeit . . .

Mindezekért s megszámlálhatlan üdvös tényéért emlékezete örökre áldásban marad! . . .

Könyeimmel öntöztem e sorokat, midőn nekrológodat megírtam szeretett hivataltársam,

kebelbarátom, jó rokonom! . . . Isten veled!
. . . Pihenj csendesen, lelked találjon zavartalan örömet a menyben!

Ismét találkozunk!

A szeretet még a halálnál is erősebb!

Domby Lajos.

KÜLFÖLD

Német egyházi szemle.

(Gusztáv Adolf egyesület 1907-ben. Rómaellenes mozgalom statisztikája Ausztriában. — A szabad egyházi socialis egyesület XIII. kongresszusa. — Evangélikus socialis kongresszus Dessauban. Német lelkészek Angliában.)

A *Gusztáv-Adolf-egyesület* elkészítette fennállásának 75-ik évfordulója alkalmával nagybecsű s adatokban gazdag értesítőjét, amelyből kitűnik, hogy kezdetől fogva 5669 egyházközséget körülbelül 47 és fél millió márkával segélyezett az egyesület. Az 1906—1907. évben a négy földrészen 2276 szűkölködő prot. községet segélyezett 2186, 271 mk. évi bevétel mellett. A statisztikai adatok magya ezuttal az, hogy a segélyezések legmagasabb összege 1.809,881 mk. 45 fő, 2021 fiók és 665 nőegylet vesz részt a szeretetnek ezen munkájában. Az egyesület segítségével épített templomok és imaházak száma a fennállás óta 2370 (ebből 36 az utolsó évben), az iskoláké 893, a lelkészlakoké 908, a konfirmándusok és az árvák intézeteié 727. Az 1907. évben 27 új község részesült segélyben, míg 52 kiválhatott az egyesület kötelékéből.

Az egyesület mult évi történetéből különösen kiemelendő a Gusztáv Adolf kápolna felépítése Lützellénél. Ezt a kápolnát Ekman Oszkár stockholmi konsul alapította, aki nem régen minden Gusztáv Adolf egylethez tartozó egyházat Gusztáv Adolf arcképével ajándékozott meg. A kápolna mult év november 6-án szenteltetett fel, mint a mélyen érzett hála kifejezése azon soha el nem muló lelki javakért, amelyeket a nagy hős király vérével kivivott, — így hangzott Vilmos császár felelete az ünneplők hódoló sürgönyére.

Az augsburgi gyűlésen (1906) felmerült az a kérdés, hogy vajjon a németországi diasporákra fordított kiadások korlátozásával nem lehetne-e a tengerentuli német prot. szórványokra az eddiginél nagyobb összeget fordítani. Ez azonban mindeddig nem következett be, mert hiszen Németországban katolikus vidékeken, különösen a lengyel Posenben nagy számban vannak szórványok, amelyek gyámolításra szorulnak.

„Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból“ című 1902. évben megjelent munkámban részletesen beszámoltam azon nagyszerű s a legujabb kor egyháztörténetének legnevezetesebb vallási mozgalmáról, amely 1897. december havában a protestantismus dicsőségére ezzel a jelszóval: „El Rómától.“ Ausztriában megindult. Az osztrák tulzó klerikálisok azon fenhéjazó nyilatkozata, hogy rómaellenes mozgalom lasanként el fog sekélyesedni, sőt teljesen megszűnni, nem bizonyult valónak, amint azt a következő öt évi statisztika bizonyítja: áttért a protestáns vallásra 1903-ban 4510, 1904-ben 4362, 1905-ben 4855, 1906-ban 4364, 1907-ben 4197. Így az átlépettek száma a mozgalom megindulása óta jóval felülmúlja az 50 ezeret, nem is számítva ó-katholicizmusra való átlépettek számát, ami 20—22 ezret szintén kitesz. A Wahrmond ügy, amely a klerikalizmusnak véghetetlen sokat ártott, annyira felzavarta a kedélyeket, hogy a f. évben a kilépők száma a jelekből ítélve szintén igen tekintélyes fog lenni. *Többször hangsúlyoztam, hogy az osztrák protestánsoktól kitartás és lelkesedés tekintetében sokat tanulhatunk. Mindenesetre szégyen az reánk nézve, hogy a sötét Ausztriában világosodik és az eddig liberálizmusnak nevezett Magyarországon sötétedik.*

A szabad egyházi socialis kongresszus f. év ápril. 28-án nyílt meg Bielefelden. A megnyitó istentiszteletet az ottani jótékonyági intézetek vezetője Bodelschwingh tartotta. Számos testület képviseltette magát ezen a kongresszuson. Így például az evangélikus egyházi főtanács, a királyi kormány, az ev. munkás egyesületek testülete, a nők szövetsége, a nemzeti munkás szövetség Hollandiában, Norvégia keresztyén nemzeti munkássága. Ezenkívül számosan üdvözölték írásbelileg a kongresszust.

A megnyitó beszédet a vezető elnök Oertzen berlini író tartotta, amely után Lütgert hallei tanárnak ily című értekezése következett: „Mit nevezünk keresztyén munkás mozgalomnak?“ A főtartalom a következő: Sok politikus és keresztyén ember szerint a keresztyén munkás mozgalomnak a fogalma ellent mond önmagának. A keresztyénség és a munkás mozgalom egymással szemben semlegesek. A keresztyénség ilyenmü felfogása azonban csak egyéni lehet. A keresztyénségben mindig van valami socialis. A keresztyén munkás mozgalomra azért van szükség, mivel a socialdemokratia keresztyén és egyházellenes. A keresztyén munkás mozgalmat azonban nem úgy kell tekintenünk, mint ellenmérget a sociademokrátiával szemben, hanem mint olyat, amelynek szintén meg van a maga positiv célja. A keresz-

tyén munkásság nem törekedhetik az osztályállam szétrombolására, amennyiben az egyenlőség nem keresztyéni ideal. De a jótékony, továbbá a munkások és a munkaadók közötti patriarchális viszony által nem győzhető le a munkásságnak forradalmi hajlama. A jognak forradalmilag való megtekintése veszedelmes mert a jog eltiprásából soha sem állhat elő jog. De a szélesed is lehetetlen, mivel ez által a jog kizárólag jogtalansággá válik. Nem is a megsemmisítése, nem is a fentartása, hanem a socialis viszonyok fejlesztése a mi feladatunk. A keresztyén munkás mozgalom nemzeti is, mivel a nemzetet, valamint az osztályokat Istentől adott realitásoknak tekinti. . . A munkások a tarsadalom közreműködő tagjaivá csak a keresztyén munkásszervezetek által nevelhetők. Ennek fejlesztésétől függ a socialdemokratia külső és belső legyőzése.*

Délután részletkérdésekkel foglalkozott a kongresszus. Knebel-Döbenitz kisasszony a következő kérdést fejtegette: Miképen mozdíthatjuk mi elő más állású nők a keresztyén munkások és szolgálók mozgalmát? Igen érdekes értekezést tartott Zander tanár (Gütersloh). „A vallás az iskolában” címmel. Történelmileg indokolva van a vallásnak a tanítása az iskolában. A vallásoktatás nélkül a tehetségek összhangzatos kiképzése, korlátozva van. Epen az oktatás központja az akarat kiképzése hiányzik s a bibliai és egyháztörténet nélkül a világtörténelem sem érthető meg. Az a tanács hogy a bibliai történetek és a keresztyéu hittan helyett morál tanítassék, elfogadhatatlan. Hiszen a moráltanítás nem gyújt tüzet minden kedélyben. Franciaországban látjuk, hogy milyen gyümölcsöket teremnek a vallástalan iskolák. Egyik francia liberális ujság így panaszkodik: „Minden eszmény eltűnik a vallásos eszménnyel”. Hasonló panaszok hallhatók észak-amerikában is. Az értekező ezután részletesen foglalkozik a bibliai történeteknek az iskolában való tanításával.

Ápril 29-én Müller lapszerkesztő a berlini színházrői beszélt, a hol a régebbi klasszikus írók teljesen hatterbe szorulnak. Vannak olyan kisebb színházak a melyek egészen külföldieskedők s ez által sok szennyet és piszkot dobnak a közönség közé. Pedig a színház az egészséges lelki szépeletnek szükséges része. Veszedelmes, hogy Berlin Németországon azt a helyet foglalja el mint Páris Franciaországban. A művészetben pedig, a hol az individualitás a fő, a centralisatio rossz-

* Őszintén mondvá Lüttgert fejtegetésével nem értek mindenben egyet. A socialdemokratiánál nem a tiszta jog eltiprásával szerzett jogról, hanem arról a jogról van szó, a melyet a jogtalanság romjain építünk fel. A keresztyén tarsadalom nem beszélhet a socialdemokratia külső legyőzéséről, mivel minden kezében puská, szurony és ágyú; a belső legyőzés alatt sem az irány eredetileg magasztos elveinek lekicsinylését és figyelmen kívül hagyását, hanem a külső kereteknek keresztyén szellemmel való megtöltését értjük. V. J.

szabb mint a semmi, sőt hanyatlást jelent. Az erők szétforgácsolása a politikában desorganisatiót, a művészetben pedig organisatiót jelent.

Az evangélikus egyház nyilvános missziójáról Werner lelkész beszélt. Bevezetésében részletesen megemlékezett Wichernről, a ki a hívő és cselekvő keresztyéniség prófétája volt és a kinek szeretetmunkája nem merült ki a jótékonyági intézetek keresztyéni összefoglalásában, hanem annak magasztos célja az egész népelet keresztyénivé tétele volt. A nyilvános misszióról való lemondás félatheismus volna. Eszközökül nem új, eddig még ismeretlen utak tekinthetők, hanem mindenek előtt a pásztori kötelességek és az egyesületi tevékenység megelevenítése.

Végül az utolsó ülésen a kongresszus ezzel a témával foglalkozott: *Theosophia és spiritismus*. Az előadó Schmitz báró részletesen fejtegette a theosophia történetét, a melynek Németországban körülbelül 250 ezer hive van. Ellene Apolegetikát írni felesleges, legjobb gyógyszer ellene a hiterős keresztyéniség.

Befejezés előtt Lic. Mumm javasolta, hogy az egyre terjedő keresztyénsocialis mozgalom megerősítésére semináriumokat kellene létesíteni a munkások titkárok kiképzésére. A kongresszust Bodelschwingh lelkész imája zárta be.

(Folyt. köv.)

Veress István.

KÜLÖNFÉLÉK.

Levél a szerkesztőhöz.

Kedves öcsém!

A legnagyobb aggodalommal szemlélem a nagy tiszántuli kerületben folyó elkeseredett püspökválasztási küzdelmet.

Én más kerületben lakom, de mindig élénken érzem a közösséget, mely minket magyarországi reformátusokat, ugyanazon egy édesanya ötfelé szakadt gyermekeit összeköt s mint Simeon én is örömmel üdvözöltem azt a pillanatot, midőn az uniót a debreceni zsinat megvalósította.

Ez a szent közösség kell, hogy erőt adjon nekünk azokra a mérhetetlen megpróbáltatásokra, amelyek kapuja előtt állunk. Mert ezektől nem fog bennünket megkimélni a gondviselés.

A mi jelenünk borus, a mi jövőnk veszedelmet rejtő. Ha valaha, most lett volna

egyetértésre szükség s most kellett volna egy jelöltben nektek is megállapodni.

Őszintén mondom, én Baltazárt szerettem volna, de most, hogy csak ketten maradtak, immár legalább úgy tűnik fel mintha ismét elérkezett volna az egyakarát és értelemre jutás pillanata.

A kerület többsége a középpártok mellett nyilatkozott meg és nem kívánja sem a klerikális irányzat melletti gyáva meghódolást, sem az elleni nyílt harc megkezdését. Legalább mi ezt az igazságot látjuk megnyilvánulni a szavazásban. A kerület szárazon akarja tartani a puska-port és erőt akar szerezni. Ime akkor Erösst kell megválasztania, aki ugyis mint pap, ugyis mint tudós, ugyis mint kormányzó és uri ember is megállotta a helyét.

Ötet ajánlja a főgondnok, is ez a minden kerületek által irigyelt nagy emberünk, ki az egyházat s hazát védő prot. főurak legméltóbb képviselője, állásának disze, papi karunknak igazi jóakarója és közügyeinknek áldozatkész gyámoltója.

Gr. Degenfeld József neve nagy és tisztelt mi előttünk is, az ő személyéhez mi is a legnagyobb szeretettel ragaszkodunk és a jövő küzdelmek világi vezérét a mi szemünk ő benne keresik. Most is ő mozgatja a nagy evangéliumi szövetség ügyét, amelyet én és társaim egy nagy aktív társulásnak és egyházpolitikai faktornak óhajtunk.

Ti nem tudjátok, mit cselekesztek, midőn a püspökválasztásnál ötet háttérbe szoritjátok, állását megingatjátok s a harcot egyenesen személye ellen irányítjátok. Püspöknek való van ott a nagy kerületben, hiszem, hogy nem egy, de száz, gr. Degenfeldet azonban nem tudnátok pótolni és még rut hálátlanságot követnétek el ellene, szerencsétlenséget hoznátok ránk is. Esdve kérlek, megbecsüljétek őt.

Én nem veszem rossz néven, hogy ő egyik jelölt és Eröss mellett nyilatkozott. Ezt felelőssége érdekében tette s ezért személyét tiszteletlenséggel illetni nem szabad. Ki lesz vezérünk, ha mi így elfelejtkezünk magunkról? De meg az a jelölt, a kit ő ajánlott, teljesen méltó is a közbizalomra és a diszes püspöki állásra. Nem a szerencse emelte eddig, de tehetsége, mely a kis kémeri egyházból, ahol más nagyok is szolgáltak már, amint tudom, oda juttatta a gondviselés kegyelméből a hol most áll. Méltó társa lesz a mi Antal Gáborunknak és a többieknek, méltó disze a püspöki karnak.

Hadd legyen tehát Eröss a püspök, külön-

ben is már ez ideig is erős védője volt a kálvinista hitelveknek, tehát hadd védje teljes erejével ha ambíciója, energiája volt ez állás elnyeréséhez, hadd érvényesítse teljes erejét, hogy hazánkban az a fényes kálvinista Róma mint régen, úgy ezután is erős védbástya legyen felekezetünknek, úgy a ref. vallási, mint a politikai társadalomnak.

Kedves öcsém, ne mondjátok azt, hogy mi köze ennek az öreg atyának a mi dolgainkhoz.

Én magam is azok egyike vagyok, ki érdeklődöm s figyelemmel kísérem hazánkban felekezetünk fokozatos fejlődését nemcsak a nyugodt percekben. De különösen jelenleg, midőn sötét fellegek tornyosulnak felekezetünk ege felett s nekünk most a klerikalizmus középkori gondolkozásmódját kell leküzdenünk, ezt pedig csak együttes jóakarattal s egyetértéssel tehetjük, s ha ezt nem tesszük saját bűnünk marad ez, a tétlenség az utókor előtt.

Épen azért aggodom affelett, kinek kezébe adjuk ez ötödik zászlót? Annak, kiben megvan az erő és talentum a vezetésre, hogy a védelmi állásokat szellemi erejével képes legyen megvédelmezni s a külső harcokra előkészületet engedő béke vonul be hozzánk. Vagy annak a kezébe a kinek tudománya előtt meghajlok, de a kivel a belső harcok kezdődnek és a főgondnokválság? Adja az én Istenem, hogy jól válasszatok. Mi imádkozunk érettetek, testvéreinkért s magunkért.*

Vagyok atyafiságos szeretettel

Pólya Lajos
ref. lelkész.

— **Mi a tenni valónk?** A tiszántuli egyházkerület püspökére adott szavazatok eredményét immár mindnyájan ismerjük: újabb szavazás lesz Eröss Lajos és Dicsőfi József között. Azt is tudjuk, hogy dr. Baltazár Dezső Eröss Lajos mellett foglalt állást. Ez másképen nem is lehetett. Hogy miért nem: azt Baltazár közzétett nyilatkozatában s választóihoz intézett levelében szépen kifejti. Ezek után tehát a helyzet egészen világos. Mindazoknak, a kik a liberális egyházpolitika hívei, az Eröss Lajos lobogója alatt kell tömörülni. Különösen pedig az Orleistáknak követni kell az elnök utmutatását. Nekünk most nem szabad széthuz-

* Minden kommentár nélkül közlöm e levelet, melynek írója lelkészi karunk egyik tiszteletreméltó tagja, a dunántuli egyh. kerület egyik ismert alakja, Antal Gábor püspök jóbarátja. Testvérünk és legalább érdektelen.
Szerk.

nunk, ellenkezőleg mint egy embernek kell talpra állanunk s meg kell mutatnunk, hogy olyan erőt képviselünk, melyet sem most, sem a jövőben figyelmen kívül hagyni nem lehet — még egy koalíciós kormánynak sem. Egyébiránt mi nem fogunk lármázni, másnak a becsületében gázolni a szavazási kámpány alatt sem s arra kérjük elvbarátainkat, hogy bármit irjanak is a koalíciós ujságok, (aminthogy irtak eleget az első szavazás alkalmával is) mindazt hagyják figyelmen kívül. A mi táborunk most már bevehetetlen s vezetőink tudják a magok dolgát. Éljen Eröss Lajos!

— **A „Debrecen.”** Tudomásunk van róla, hogy az ügyünkbe beavatkozott koalíciós kormány hivatalos és szubvencionált helyi sajtóorgánuma egy idő óta az egyházkerületben nap-nap után minden egyházi hivatalnak megküldetik. Dicső dolog ez ugyebár!! Ugy látszik, van pénz elég! Az a sok szenny, melyet ez a lap Eröss Lajosra szór, nyilván nem fogja megtéveszteni a jó izlésű olvasókat. A mi jelöltünk felette áll e sárdobálásnak. Őt ez nem érinti s óvjuk is attól, hogy szóra is méltassa. A „Debrecen“-t már sok lelkész vissza is utasította. De hát hadd kövesse e lap a saját legjobb izlését. Lengyen neki az ő izlése szerint. Művelt embereknek tartjuk magunkat s művelt olvasók számára írunk. Jellemző azonban, hogy nálunk a „Debrecen“ egyedül áll felfogásával s a többi helyi lapok a mi jelöltünk mellett foglaltak állást és a „Debrecen“ modorát egyhangulag elítélik. Pedig be könnyű volna ezeknek olyan leleplezéseket tenni, a melyek aztán komoly alappal bírnak . . . ! Egyébként felette szomorú, lehangoló tünet, a mikor a Dicsőfi-párt vezérkara csak olyan színvonalon állóknak képzei a választó presbyteriumokat a lelkészekkel együtt, akikről felteszi, hogy a makkaróni—szalma anekdótának felülnek. Több megbecsülést várunk és követelünk presbyteriumaink s lelkészeink részére!!

— **Orgona újraépítés.** Chinorán község (Nyitra-megye) a temploma megnagyobbítása alkalmából a kilenc évvel ezelőtt készített 9 változatu csuszka rendszerű orgonát is teljesen átalakíttatja, illetve újra készítteti. Ezen munkálattal az előnyösen ismert és közel 50 év óta fennálló Ország Sándor és fia rákospalotai (B.-pest mellett) orgona és harmoniom gyáros céget bizta meg. A mű az átalakítás után 12 változatu lesz és a legújabb csőrendszer szerint készül. A felszentelés a templomépítés befejezte után október hónapban fog megtörténni.

— **Orgonaavatás.** Az Aradtól egy órányira fekvő Szentleányfalvai ref. egyház f. hó 16-án örömmünnepet ült; ekkor avatta fel új orgonáját, melyre a Nagyméltóságú Földmivvelésügyi Minister Ur 3200 koronát vagyis az orgona egész árát utalványozta. A felavatásnál az előimát Nt. Balogh Ambrus ur a nagyszalontai egyházmegye tudós esperese tartotta, sziveket-lelkeket meghatva, Istenhez emelte buzgó imájával; az egyházi beszédet és utóimát Nagy Dániel helybeli lelkész mondotta, mindketten az egész gyülekezettel kérték Isten áldását Dr. Darányi Ignecz földmivvelésügyi miniszter urra, ki e kis német nemzetiség közé ékelt, anyagi bajokkal küzdő ref. egyházunknak lehetővé tette rég ápolt reményének megvalósulását. Az istenitiszteleten a német róm. kath. vallásuak is nagy számban jelentek meg; a templomot zsufolásig megtöltötték a ref. és kath. hívek. Az orgonát Szikszay Antal aradi kántor ur művészi játékkal szólaltatta meg. Az orgona 6 változatu a legújabb csőrendszerrel s Ország Sándor és Fia rákospalota-ujfalui orgona gyárának valódi művészi alkotása. Isten áldása legyen úgy az ajándékozón mint a gyülekezeten.

— **A debreceni ref. főgimnáziumban** a beiratások szept. 1—8-án délelőtt 9—12 óráig tartatnak. Szept. 1—4 napjain csak a protestáns vallásuak, a többi napokon bármily vallásu növendékek jelentkezhetnek felvételre; 9—11 óráig csak az I. osztályba, 11—12-ig bármely osztályba lehet jelentkezni. A konviktusban szept. 4-én kezdődik meg az étkezés. Az iskolai év megnyitása szept. 9-én d. e. 9 órakor a nagytemplomban lesz. A szeptemberi vizsgálatok a következő rendben tartatnak; a) a javító és pótvizsgálatok a VIII. osztályban szept. 1-én, az I—IV. osztályban szept. 2-án, az V—VII. osztályban szept. 3-án; b) a felvételi és különbözetvi vizsgálatok bármely osztályban szept. 1-én; c) a magánvizsgálatok: a VIII. osztályban szept. 1-én, az I—IV. osztályban szept. 4-én, az V—VII. osztályban szept. 5-én. Az igazgatóság.

— **Ref. egyházmegyei tanácsbíró választás.** A hevesnagykunsági nagy népességű ref. egyházmegyében — egyházi részről Török Imre kisujszállási és Kövendí Dénes kunmadarasi lelkészek, világi részről pedig Benkó Albert alispán és Czihát Károly turkevei polgármester választattak meg tanácsbírákúl.

— **Görög-katolikus papok kongruája.** A balászfalvi görög-katolikus érsek hivatalos lapja jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter kongruakiegészítése címén 261.525 koronát utalványozott az érsek alá tartozó lelkészek részére. Ez az utalványozás, mint a miniszter leiratában megjegyzi, az ősszel letárgyalandó kongruatörvényjavaslat értelmében és az eb-

ben a törvényjavaslatban előirányzott összeg terhére történt. Ezt a dolgot nehezen tudjuk megérteni. Hogy lehet előreadni pénzt olyan törvény szerint, amit még csak ezután fogadnak el, ha elfogadnak?

— **E percben jövünk reá,** hogy a „Debrecen“ igaztalan választási hírekkel kedveskedik s így akar alaptalan hirteliséssel hangulatot kelteni. Ne adjon hitelt senki az álhíreknek. Várja be — mint már régebben ajánlottuk — nyugodtan és békével a szavazatok felbontásának eredményét. Mi nyugodtan várjuk.

— **Dr. Barcsa János** „A Tiszántuli ref. egyházkerület történelme“ című nagyfontosságú és értékű történelmi művének II. kötete is elhagyta a sajtót. Szerző a nagy költséget felemésztett mű kiadásával tenger fáradságán felül igen sokat kockáztatott. Illendő dolog, hogy segítségére siessünk a munka megrendelésével akkor, a mikor a segítséssel többet mi magunk nyerünk. Az I. kötet 4 kor., a II. 6 kor. Kapható a szerzőnél Debrecenben.

Szerkesztői üzenetek.

S. L. A—ny. Ne méltóztassék aggódni. Foglalkoztunk a kérdéssel, a mint olvasható is. A kétségbeesés kapkodása az, mely a D. ur korteskedő lapja részéről megnyilatkozik. — **S. I. Nv.** A tudakolt férfiuról (nt. K. A. ur) csakugyan az a hír, hogy felette rosszul van. Talán csak kevés napok vannak még hátra. Közelebből nem ismerjük a helyzetet.

Tartalom-jegyzék: Garzó Gyula emlékére. Szabó János. — A mostani püspökválasztás tanulságai. S. J. — Eröss Lajos mint püspökjelölt. Veress István. — Menjünk-e a kormány elé? Morvay Ferencz. — Gyászrovat. Garzó Gyula emlékezete. Dombi Lajos. — Külföld: Német egyházi szemle. Veress István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Pályázat.

A józsefházi ref. egyház lelkészi állomására pályázat hirdettetik. Javadalom: lakás és házi kerten kívül — földben — terményben hiv.

megállapítás szerint 1179 k., állami fizetéskiegészítés 674 k, 66 fill. Állás azonnal elfoglalandó!

Pályázók felszerelt kérvényeiket szeptember hó 22-ig Széll György espereshez (Avasujváros Szatmár megye) nyujtsák be.

Kelt Debrecen, 1908. augusztus hó 10.

püspök helyett:

Dicsőfi József
egyh. ker. főjegyző.

Pályázat.

Az erdélyi ref. egyházkerületűen a Szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztett Pele, anya, Érkörös leány- és Szödemeter fiókegyházközségekből alakított körlelkészi állásra pályázat nyittatik, mely állással következő javadalmazás van egybekötve:

1. Tisztességes és kényelmes új lakás melléképületekkel és kerttel. Pelében, a körlelkészség központjában.

2. Peléből fizetés: a) 7 hold föld haszonélvezete, melynek adóját az egyház fizeti, b) 52 Hl. gyült buza, c) dézmacárpótlás az egyházker. pénztárából fél évi utólagos részletekben 280.24 kor., d) az egyházközség pénztárából 188 kor. készpénz, e) 10 méteről hasított tűzifa beszállítva.

3. Érkörösről fizetés: a) az egyházközség pénztárából 100 kor., készpénz, b) 12 Hl. gyült buza, c) 10 hold föld haszonélvezete, melynek adóját a haszonélvező lelkész fizeti.

4. Szödemeteréről fizetés: 21 hold 46 négyszögöl föld haszonélvezete, melynek adóját haszonélvező lelkész fizeti.

5. Missziói segély az orsz. közalaptól egy-negyed évi utólagos részletekben 200 kor., mely azonban rendes lelkészfizetésbe beszámítható nem lévén. az összeg erejéig a kongrua felemelésének kérése folyamatban van.

6. Állami fizetéskiegészítés 1600 kor.-ig 528.73 korona.

7. Stóla: keresztelés 1 kor., esketés 4 kor, temetés 4—10 kor.

A körlelkész hivatali teendőit az egyházkerület által kiadott utasítás szabályozza. Érkörös

és Szödemeter egyházközségek anyásítása esetén körlelkész a pelei eh. község lelkésze marad.

Pályázati határidő aug. 28. A pályázók közül az eh. megyei minősítő bizottság véleménye alapján a kinevezés joga az erdélyi püspököt illeti. Az állás azonnal elfoglalandó.

A kellően felszerelt kérvények jelzett határidőig Nt. K. Nagy Elek espereshez (Bogdánd, Szilágy m.) küldendők.

Kolozsvár, 1908. aug. hó 3-án.

Nagy Károly
püspökhelyettes.

Pályázat

az ombodi református segédlelkészi állásra. Kötelessége: minden lelkészi teendők végzése; fizetése ágynemű és mosáson kívül 600 korona és teljes ellátás. Az állás azonnal elfoglalandó. Pályázatok Ombodra, — posta helyben — küldendők.

Ombod, 1908. aug. 18.

Soltész János,
ref. lelkész.

Pályázat.

A berettyóujfalui ref. egyháztanács pályázatot hirdet lemondás folytán megüresedett kántortanítói állásra. Javadalmazása 1000 korona, 1 öl tűzifa 32 korona értékben, 250 kor. lakbér, 18 kor. 50 fillér csirke váltság, a Marossy alapítvány (1264 kor. 20 f.) évi kamata, jelenleg 7 százalékot számítva. Stola. Mely fizetésért tartozik egy- esetleg két osztályt tanítani, a kántori teendőket végezni s az orgonának tőle telhetőleg gondját viselni. Pályázati határidő aug. 29. Próbá orgonázás és éneklés aug. 30. délelőtt. Uti költség nem térítetik meg. Az állás szept. 1. elfoglalandó.

Berettyóujfalu, 1908. aug. 18.

Zih Sándor,
ref. lelkész.

Pályázat.

Szatmár-Németibe oldalam mellé segédlelkészt keresek. Fizetése 800 korona. Kötelessége az összes teendők végzése és róm. kath. képezdébe járó növendékek vallásos oktatása. Pályázati határidő augusztus hó 20. Az állás augusztus hó 30-án elfoglalandó.

Szatmárnémeti, 1908. augusztus hó 7.

Pótor Dániel
református lelkész.

Pályázat.

A mezőturi ref. egyház pályázatot hirdet az ujjvárosi orgonista-kántori állásra. Évi fizetés 600 korona, készpénz az egyház pénztárából, 8 hold szántó föld, melynek ez idei hasznóbére 338 korona volt, stóla körülbelül 300 korona, lakás természetben. Kötelessége: a templomi és temetési szolgálat az Ujjvároson. Pályázati határidő: f. évi augusztus hó 30. A pályázók szept. 13-án vasárnap próbára tartoznak megjelenni délelőtti istentisztelet után az ujjvárosi templomban, a saját költségükön. A kellően felszerelt kérvények a mezőturi ref. egyház lelkészelnökségéhez küldendők.

Mezőtur.

Ref. egyháztanács.

Pályázat.

A nagyváradai államsegélyes református tanítónőképző igazgatótanácsa pályázatot hirdet helyettes tanári állásra. Pályázhatnak olyan tanárok vagy tannárjelöltek, akik a matematikai természettudományoknak középiskolában vagy tanítóképzőben való tanítására vannak képesítve. A szakvizsgával bíró jelölt is pályázhatik. Az alkalmazás egy évre terjed, de egy év után kilátást nyer a véglegesítésre.

Előnyben részesülnek azok, kik lelkészi vagy más szakra is vannak képesítve.

A helyettes tanár javadalma 1600 kor. előleges havi részletekben fizetve. Tanítási kötelezettség: heti 20 órán.

A pályázati kérvények kellően felszerelve f. évi aug. 30-ig küldendők be Sáfrány Lajos ref. tanítónőképző int. igazgató címére.

Nagyvárad, 1908. aug. 5.

Sulyok István
esperes, az ig. tanács elnök.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtablái

Erős takarék konyha
tűzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló
gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23

Mielőtt

személy-, jelzalog- vagy építési

K Ö L C S Ö N

íránt intézkednék
kérjen díjtalanul prospektust

Meller L. Egyed

BUDAPEST, IX., Lónyai-utca 8.

Telefon — Interurban 45—31.

DEBRECENI PROTESTANS LAP

könyvnyomdája

a legolcsóbban és izléesen készít mindenféle

nyomdai munkát, u. m.

Táblázatok, Alapszabályokat, Könyveket,

Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket,

Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat,

Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket,

Lakodalmi kártyákat Stb.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda

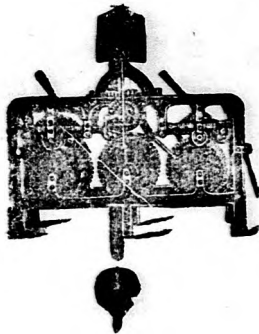
Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☞ a m. kir. zeneakadémia, színházak, hársereg, művészek stb. szállítója ☞

Budapest, II., Lánchid-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb
minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvó-
hangszerek készítésében és javításában.

— **Hangfokozó-gerenda!!** mely által
bármely hegedű, gordonka, melybe az
illesztetik, sokkal jobb erősebb és lá-
gyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Ke-
zesség minden egyes hangszernél. —
Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.
Régi mesterhegedűk vétele és eladása.
Legnagyobb gyár és raktár. Saját
találmányu (Rákóczi) tárogató; általá-
nosan elismert legjobb, mely tökéletes
solo-hangszerré általam konstruáltatott.
Iskolával 35 frrtól feljebb. — **Orgona-
harmoniumok.** A gyönyörű hang,
melyet a világhírű legjobb gyártmányu
amerikai rendszernek elmés szerkezete
elővarázsol, önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

*Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű
pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hang-
szernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön,
kivánatra bérmentve küldetik. — Kivétel nagyban és
kicsinyben.*

Ujonnal megjelent művek!

H Ó S E Á S.

Theologiai magántanári vizsgai dolgozat.

Irta:

Ceglédi Sándor

velikai-pisaneai református missiói lelkész.

Ára füzve 350 korona.

Halotti beszédek és imák

Irta:

K I S G Á B O R

volt pápai református lelkész.

Terjedelme 15 és fél iv. Tartalmaz 71 halotti beszédet és imát.

Ára füzve 4 korona.

Megrendelhetők a kiadónál:

K I S T I V A D A R

könyv- és papirkereskedésében Pápán, Fő-utca 21 sz.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

T E M E S V Á R.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.) Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb csemetefák. A legszebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

Amerikai Cottage-szivólégrendszerű harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól fölfelé.

Részletfizetések 8 kor.-tól fölfelé

Pianinók.

Képes árjegyzék

ingyen és bérn.

= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok

Mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos toronaméretekkel, templomok, szemináriumok részére.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcseszakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stylusban, levéltári okmányartók.*

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Orgona - Harmoniumok

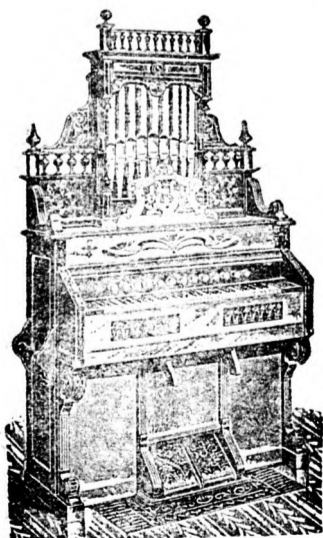
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. es. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) **Tárogató**; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Ötödik évtársulatát 1908. január elsején nyitotta meg melybe tagok bármikor beléphetnek.

Az intézet tagjainak száma rövid négy évi fenállása alatt 4200-re emelkedett, a kik 16,000 törzsbetétre több mint 800,000 koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt 2500,000 korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamattal folyósít.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamattal is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ ere.

jéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések az ötödik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk. kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

Lukács Vilmos és Testvére

Hatvan-utca 5.

Tető fedési vállalat Eternit aszbeszt ezement palával. Aszfalt lemezek egyszerű és kettős ragasztott fedés Facement tetők készítése. Mindennemű beton és ezement munkák. Portland és román ezement.

Telefon 308.

Baktai EGRY FERENCZ

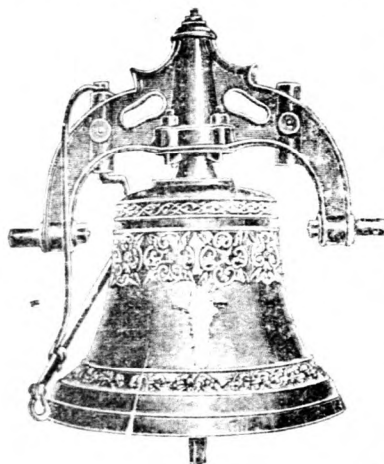
Harangöntő

KISGEJŐCZ. (UNGMEGYE.)

Alapítva 1793-ban.

Alapítva 1793-ban.

Kitüntetve : Budapest Hódmezővásárhely Pécs és az országos Iparegyesület által, ezen felül nagyon sok elismerő irat.

Készít

harangokat

Előre meghatározott hangnemben a legmeszszebb menő jótállás mellett, továbbá

vasharang-lábakat és régi

harangokat,

szabadalmazott forgatható vaskoronákra át-szerel. o o o o o

Tessék árjegyzéket kérni!

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz elő e meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düchéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruk. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 467 kgros régi modorú haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításán milleniumi nagy ereuemel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapítottatott 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTTATOTT 1845-ben.